

unum habet intellectum, unam voluntatem, et sic de aliis attributis: ergo quæ habent unitatem numericam in Divinitate, eandem necessario habent in omnibus attributis. Deinde, hic valet locus argumentandi ab unitate in tertio, ad unitatem inter se, ut in divinis argumentatur etiam aliquando D. Thomas, 2, contra Gentes, cap. 9. Quia hæc attributa non habent inter se oppositionem, et ideo adæquate identificantur Divinitati, ac subinde etiam idem sunt cum omni illo, cum quo identificatur Divinitas.

3. Secundo dicendum est, omnia hæc attributa esse de essentia singularum personarum et relationum, licet relationes non sint essentialia illis. Hæc assertio sequitur ex dictis, et cum eadem proportione est intelligenda, nam omnia prædicata, quæ realiter intrinsece, ac necessario dicuntur de divinis personis, aut notionalia sunt aut essentialia. Quod hic annotare volui, ut intelligatur, quam sit falsa sententia eorum qui negant hæc attributa esse de essentia Divinitatis seu Dei, ut Deus est. Nam si sunt de essentia personarum, necessario erunt de essentia Dei, vel fingere necesse est alium ordinem in hujusmodi prædicatis divinis, præter notionalem et essentialem, contra omnes probatos theologos et contra modum loquendi Patrum et Conciliorum, et contra rationem: quia quidquid non est de essentia vel de persona, accidentale est. Sed de hoc latius alibi, et videri possunt quæ dixi in disputatione Metaphysicæ.

4. *Primum dubium de esse improducto.* — Tres vero difficultates occurrunt. Prima est de hoc attributo: *Esse omnino improductum*, quod convenit Deitati, seu huic Deo, ut sic et in illo non conveniunt omnes personæ, imo nulli convenit, nisi soli Patri, et tamen est attributum essentialia, cum conveniat Deo ratione Deitatis. Et hinc etiam dubitari potest de attributo æternitatis: nam licet conveniat omnibus personis, quatenus dicit durationem sine principio, vel mutatione: tamen quatenus dicit necessitatem essendi, non videtur convenire personis omnibus eo modo, quo convenit huic Deo: nam Deo convenit a se et sine productione, non vero personis omnibus.

5. Hæc difficultas facilem habet solutionem: ita enim de illo attributo *improductum*, quatenus absolutum est, judicandum est, sicut in præcedenti capite dixi de attributo communicabilitatis. Nam esse improductum, sicut convenit Deo, in quantum Deus est, seu Deitati, ita etiam omnibus personis convenit habere

esse essentialia, omnino improductum. Quia licet Filius et Spiritus sanctus habeant illud esse communicatum per productionem personæ: ipsum tamen esse, vel divinitas ipsa non producitur. Non pertinet autem ad attributum essentialia Dei, quod sit persona improducta: imo quamvis hoc Patri conveniat, non est ex vi solius Deitatis, sed ratione suæ proprietatis, ut infra videbimus. Unde etiam facile constat, æternitatem (ut supra etiam tetigi), esse eandem et ejusdem rationis in omnibus personis, quia convenit illis ratione ejusdem esse per essentiam, in omnibus existentis et cum æquali necessitate. Nam licet Pater sit a se, et Filius a Patre, tam necessario habet illud esse Filius, sicut Pater, et Pater ipse tam necessario generat, sicut est. Unde sola superest diversitas in modo habendi illud esse, qui solum est modus originis, seu relationis.

6. *Secundum dubium de appropriatis attributis.* — Secunda difficultas est, quia quædam prædicata absoluta tribuuntur singulis personis, tanquam propria illarum, ut Filio, Sapientia et veritas, Spiritui sancto Amor et Bonitas, Patri Dominatio, auctoritas, etc. Hanc difficultatem propono, ut attingam verbum unum de appropriatione attributorum. Non enim defuerunt hæretici, qui dixerint, hæc attributa, vel omnia, vel aliqua non esse tantum appropriata, sed etiam propria personarum, ut colligitur ex Bernardo, Epist. 190. Est tamen manifesta hæresis, ut ipse ibi prosequitur et ex dictis satis constat. Dicendum ergo est, quamvis attributa omnia sint communia, tamen a doctoribus sanctis, quædam accommodari uni personæ et alia aliis, propter majorem quamdam affinitatem ad proprietates personales earum, ut illas nobis magis explicant. Ut Magister et doctores late tractant in dist. 31 et 32, et melius, ac copiosius divus Thomas, 1 part., quæst. 39, art. 7 et 8, ubi affert Patres et omnia, quæ necessaria sunt. Tertia difficultas est gravior, et ideo expedietur commodius in capite sequenti.

CAPUT X.

QUOMODO UNA ET EADEM OMNIPOTENTIA SIT IN OMNIBUS ET SINGULIS PERSONIS.

1. *Ratio difficultatis.* — Ratio difficultatis est, quia Pater potest generare, et non Filius, et Filius spirare, et non Spiritus sanctus ergo plus potest Pater, quam Filius, etc. Angetur difficultas, quia posse generare pertinet ad

omnipotentiam Patris. Unde Fulgentius, ad 5, objectionem Arianorum sic ait: *Genitori (quod nefas est) potentia naturalis adimitur, si Filio paternæ substantiæ æqualitas denegatur.* Difficilius Augustinus, lib. 3, contra Maximinum, sic argumentatur: *Si Pater potuit generare Filium æqualem et noluit, fuit invidus: si voluit et non potuit, ubi est omnipotentia Dei Patris?* Ergo si Filius non potuit, ubi est omnipotentia Dei Filii? vel si alia est omnipotentia Dei Patris, et alia omnipotentia Dei, ut sic, jam sequitur in aliquo attributo omnipotentia Dei non convenire omnes personas.

2. *Prima responsio.* — In hac difficultate solvenda variant theologo, tresque invenio modos respondendi. Primus negat, ad productiones ad intra esse veram potentiam in Deo, et ideo licet Filius non possit generare, negant sequi, deesse illi aliquam potentiam. Ita Aureolus et Gregorius, in 1, distin. 7. Sed de fundamento hujus responsionis dicendum est ex professo infra libro sexto. Nam cum in Deo ad intra fit vera productio realis, vix potest intelligi, quin sit etiam principium quo producendi, quod potentiam productivam appellamus.

3. *Secunda responsio.* — Secunda ergo responsio, non solum admittit hanc potentiam ad intra, sed etiam concedit, illam pertinere ad omnipotentiam. Ita sentit Marsilius, in 1, quæst. 23, Egidius et Argentinus Torres, 1 part., quæst. 41, art. 6. Quorum ratio est, quia illa potentia productiva ad intra est maxime perfecta, ergo maxime pertinet ad omnipotentiam. Ad difficultatem autem respondent, hanc potentiam non esse Filio, vel Spiritui sancto, quantum absolutum, quod includit, sed solum quoad conditionem relativam. Quæ responsio, quoad hanc posteriorem partem recte explicatam, vera est: et necessaria, ut statim dicam. Quoad priorem vero mihi non probatur, quia omnipotentia Dei habet pro objecto adæquato ens creabile, ut recte docet D. Thomas et declarat Cajetanus, 1 part., quæst. 25, art. 3, et Scotus, in 1, distinct. 31, et Major, distinct. 41, Durandus in 1, distinct. 10, quæst. 1. Et declaratur ita, quia distinguendo in Deo potentias secundum rationem, ex actibus distinguendæ sunt. Productio autem, quam Deus facit ad extra, est longe diversæ rationis a productionibus ad intra: ergo potentia adæquata productioni ad extra est diversæ rationis a potentia productiva ad intra: at vere omnipotentia dicit potentiam adæquatam productionibus ad extra, ergo.

Declaratur minor, quia illa distributio, quam indicat particula *omni*, non est ita sumenda, ut cadat in ipsam potentiam, ac si diceretur omnis potentia, sed ita, ut cadat in objectum potentiæ, ita ut sit ad omne possibile, et factibile: Sub ac ergo omnipotentia non includitur potentia productiva ad intra.

4. *Vera responsio de omnipotentia.* — Ex hoc ergo principio facile expeditur difficultas, in ea forma, qua proposita est. Nego enim productionem ad intra esse actum omnipotentia, et ideo nihil obstat, quominus Filius, et Spiritus sanctus sit æquæ omnipotens, ac Pater, non solum, quia æqualem habent essentiam, quæ est ipsa omnipotentia, sed etiam, quia in quolibet eorum est conditio necessaria ad actiones omnes talis potentiæ. Est enim considerandum, hujusmodi potentiam, ut exerceat suum actum, vel non indigere relatione, etiam ut conditione necessaria, vel certe non determinata relatione. Duplici enim de causa potest hæc conditio esse necessaria. Primo, ut producens possit distingui a producente: et propter hoc necessaria non est relatio respectu actionum ad extra: quia Deus per suum esse absolutum sufficienter distinguitur ab omni re producibili per talem potentiam. Secundo potest esse necessaria ad subsistendum: et hoc modo si divinitas ipsa ex se subsistens est præcisus relationibus, etiam non indiget illis ad actiones ad extra, per se, et ex vi illarum. Si autem demus, non esse subsistentem, nisi per relationes, erit quidem necessaria relatio, nulla tamen determinate, sed quælibet sufficiet.

5. *Actiones Trinitatis ad extra cur indivisæ.* — Ob hanc ergo causam necessarium est, ut omnes personæ habeant hanc omnipotentiam plene, et absolute, id est, quoad omnes actiones ejus. Et in hoc fundatur illud axioma, quod actiones ad extra sunt indivisæ. Quod est frequens in Patribus, et Conciliis, præsertim Toletano 6 et 11, supra citatis. In hoc etiam fundatur, quod trium personarum unum est regnum, una dominatio, quia ratione omnipotentia illis convenit. Quomodo dixit Fulgentius ad Ferrand., quæst. 4. *Æqualiter regnat, etc.*, et de Fide ad Petrum, capit. 1. *Una aliam non superat potestate*, et cap. 13. *In eo (inquit) intelligitur omnipotens Deus, quod omnem creaturam de nihilo produxit.* Omnipotentia ergo est potentia faciendi, potentia autem generativa, vel spirativa est potentia communicandi idem esse increatum, quod non est facere, sed producere. Unde hæc potentia

ad intra formaliter pertinet ad intellectum, et voluntatem partitione accommoda: illa vero omnipotentia ad extra est potentia ratione distincta, subordinata intellectui, ut dirigenti, et voluntati liberæ, ut applicanti. Denique ratione hujus omnipotentia sic intellectæ, dixit Athanasius: *Non tres omnipotentes, sed unus omnipotens, non tres Domini, sed unus est Dominus.*

6. *Replica de potentia generandi.*—Quamvis autem hoc modo satisfactum sit difficultati, quatenus ex absoluta omnipotentia sumebatur, non tamen satisfactum est testimonio Augustini, nec difficultati, quæ obiter notata est ex potentia productiva ad intra: Esto enim sit diversæ rationis ab omnipotentia, tamen aliqua potentia est: ergo erit in una persona aliqua potentia, quæ non est in alia, ergo non sunt æque omnipotentes saltem quatenus illa distributio sumi potest ex parte potentiarum.

7. *Responsio.*—Respondeo tamen breviter negando consequentiam. Est autem supponendum, ex dicendis libro sexto, potentiam productivam ad intra, quantum ad principium formale, seu per se productionis, esse quid absolutum, connotare autem aliquam relationem, ut conditionem necessariam ad hoc, ut persona habens tale absolutum producere possit, cujus rationem ibi trademus. Hinc ergo dicimus, potentiam generandi, quantum ad id, quod habet rationem potentia in Filio esse, solumque illi de esse relationem Paternitatis, quæ est conditio necessaria, ut talis potentia exeat in actum, ut sic dicam. Et ideo nihil, quod spectet ad veram rationem potentia, minus esse in Filio, quam in Patre.

8. *Objectio.*—*Solutio.*—Dices, hoc ipsum, scilicet, habere potentiam cum conditione requisita ad agendum, vel sine illa multum referre, ut quis dicatur habere perfectam potestatem, vel minus perfectam: ergo hoc satis est, ut sit inæqualitas potestatis in personis: Respondeo. Si conditio illa pertineat ad absolutam rei perfectionem, ita est. Si autem sit conditio relativa, seu antecessio originis, nihil minuit de absoluta perfectione potestatis. Ita vero est in proposito. Pater enim solum prævenit Filium origine, quia ex se habet intellectionem illam, per quam Filius productus est, totam vero illam communicat Filio, et ita in Filio est totum id, quod est ratio, seu principium quo producendi ipsum, ipse vero non potest per illud principium generare, solum quia jam invenit adæquatum ejus terminum productum. Et idem est cum proportione de

Spiritu sancto. Ac per hoc satisfit objectionibus Aureoli, Durandi, et aliorum in hac materia. Existimoque hanc esse communem resolutionem, præsertim D. Thomæ, licet diversis verbis ab illo tradatur. Ille enim, prima parte, q. 42, art. 6, ad 3, quem Ferrariensis, 4, contra Gentes, cap. 13, et alii Thomistæ imitantur, respondet, eandem potentiam esse in Patre, ut generet, in Filio ut generetur, quod facile potest trahi ad sensum dictum.

9. Alii, ut Ægidius et Argentinus respondent, Potentiam solum esse ad id, quod non implicat contradictionem; et respectu Patris non implicare contradictionem generare, et ideo si generare non posset, foret impotentia in illo, respectu autem filii implicare contradictionem, et ideo non esse impotentiam etiam si generare non possit. Quia realiter eandem potentiam habet, solumque ex parte objecti est repugnantia. Contra quam solutionem se offert replica, quia omnipotentia simpliciter non respicit id solum, quod non implicat contradictionem per comparisonem ad ipsum agens, sed quod in se et per se spectatum non implicat, ut recte D. Thomas, 1 part., quæst. 25, art. 3. Ergo cum generare Filium in se spectatum non implicet contradictionem, respectu illius actus, ut sic, debet accipi summa potentia et non comparatione hujus, vel illius personæ: ergo posse producere hoc, quod secundum se non implicat contradictionem, indicabit potentiam. Ergo simpliciter, erit major potentia Patris, quam Filii. Sed hoc non cogit. Advertere enim oportet, quod in Deo, posse generare secundum Filium, absolute implicat contradictionem, respectu cujuscumque personæ: et ideo quod Deus possit generare unicum Filium non implicat absolute, quod autem implicet respectu Filii, solum est propter relationem originis, quia supponitur jam productus. Re tamen vera in se habet ipse totam illam potentiam, quæ est principium producendi ipsummet Filium, et ita hæc responsio revolvitur in nostram.

10. Ad Augustinum ergo respondetur, usum fuisse nomine omnipotentia late, ut comprehendit personam productivam ad intra, ideoque dixisse, contra omnipotentiam Dei Patris esse non posse generare, quia cum illi non desit conditio necessaria, si non posset, necessario esset ex defectu potestatis. Non omnittam autem advertere, rationem Augustini per se, et in vi rationis spectatam, non concludere, quia si infidelis diceret generationem Filii æqualis in DEO implicare contradictionem,

facile, ac consequenter negaret, esse contra omnipotentiam non posse generare. Augustinus ergo procedit, supposita fide, quam quoad hanc partem, hæreticus ille, contra quem argumentabatur, non videtur negasse, ut colligitur ex eodem libro, cap. 14, et notavit etiam Scotus in 1, dist. 20.

CAPUT XI.

AN TRES PERSONÆ DIVINÆ SINT UNUM IN ALIQUA SUBSISTENTIA ABSOLUTA ET ESSENTIALI.

1. Questionem hanc late disputavi, in tomo primo de Incarnatione, disputatione undecimo, sectione tertia, et ideo non repetam, quæ ibi tractavi: sed in summam redigam et nonnulla addam, propter aliquos recentiores, qui doctrinam ibi traditam in duobus impugnant. Primo in re ipsa, secundo in usu vocis *subsistentia*. Dicunt ergo aliqui, existentiam divinam essentialem ex vi conceptus absoluti non esse per se existentiam, sed solum existentiam substantialem cujusdam naturæ. Eo modo, quo existentia creata humanitatis CHRISTI, (quam ipsi etiam admittunt) non est per se existentia. Ratio præcipua est, quia divinitas cum sua existentia absoluta est in personis, ergo præcisis personalitatibus relativis non est per se. Probatur consequentia, quia *per se* hoc loco, non sumitur, ut distinguitur contra *in alio, ut in subjecto*: hoc enim modo etiam existentia humanitatis CHRISTI est existentia per se, id est, substantialis et non accidentalis. Sumitur ergo, ut excludit esse in alio, ut in supposito, ergo cum divina essentia sit in tribus suppositis, non est per se hoc modo, ut præcisa ab illis et ex vi solius existentia essentialis. Ad dicitur confirmatio, quia si talis esset subsistentia in Deitate, non posset hæc Deitas, ut præcisa a personis in abstracto accipi. Patet sequela, quia quantumvis præcisa a personis, includeret subsistentiam: id autem, quod subsistentiam includit, non est abstractum, sed concretum, nam hæc est potissima differentia inter illa.

2. *Edictum de fide Justiniani Imperatoris ad Joannem et Agathonem papas.*—Secundo asserunt, etiamsi in Divinitate admitteretur per se existentia absoluta, illam non posse appellari, *subsistentiam*. Ratio est, quia ex usu sanctorum Patrum subsistentia idem est, quod persona, vel hypostasis: dici autem non potest, tres personas esse unam hypostasim, vel unam personam, ergo neque unam subsisten-

tiam. Minor certa est, quia illud esset incidere in errorem Sabellii. Major autem constat ex dictis supra de voce *hypostasis*, ut ex Patribus præsertim Græcis ibi citatis colligitur, et ex Concilio Lateranense sub Martino 5, Consult. 5, Canon. 1, dicente: *Trinitatem numerari tribus subsistentiis*, et ex edicto de Fide, Justiniani Imperatoris ad Joannem pontificem, quod habetur in 2 tomo Conciliorum, post Concilium Toletanum 2. Item ex Agathone papa, in ejus Epistola quæ refertur in 6 Synodo, act. 4, et ex Joanne Maxentio, in utraque fidei professione, quæ referuntur in 4 tomo Biblioth. Sanct. In hac autem materia non licet uti vocibus præter usum Patrum, ne ex verbis inordinate prolatis detur erroris suspicio.

3. Ego vero imprimis sentio, Divinitatem per se et complete existere ex vi suæ existentia essentialis: atque adeo illam vere dici per se existentiam ex præciso conceptu absoluto. Hæc est sententia, et D. Thomas et communior theologorum, ut late retuli, citato loco, et supra etiam tractando de existentia, et subsistentia relativis: Patres etiam ibidem allegavi, quibus statim aliquid adjiciam. Ratio, quæ me maxime movet, est, quia hujusmodi per se existentia pertinet ad summam perfectionem intensivam entis, est enim perfectio simpliciter simplex. Quod adversarii non negant: nam revera est quasi per se notum ex terminis, ut latius etiam ibi dixi: ergo includitur formaliter hæc perfectio in essentiali conceptu Divinitatis, atque adeo est absoluta. Patet consequentia ex supra dictis in capitulis præcedentibus, nam tota essentia et omnis perfectio simpliciter communis est tribus personis.

4. Respondent vero aliqui, satis esse, quod hæc perfectio sit communis secundum rationem tribus personis: nam ratio subsistendi, et per se existendi in omnibus est, non quia una numero perseitas: (ut ita loquamur ad rem explicandam) et realiter eadem in illis sit, sed quia hæc ratio communis est omnibus proprietatibus illarum. Sed hæc responsio facile refutatur, quia tota divina essentia est eadem numero et realiter communis tribus personis: ergo omnia prædicata essentialia sunt eodem modo realiter et individue communia omnibus personis: hæc enim ratione id probavimus de omnipotentia et de cæteris attributis: ergo si hæc perseitas existendi est prædicatum essentialiale, debet esse idem numero realiter et non tantum ratione commune tribus personis. Alioquin tres personæ non sunt unum numero in tota essentia Dei, nec Pater communicat

Filio totam suam realem essentiam, contra Concilium Lateranense, in capite *Damnamus*. Patet sequela, quia tota essentia nostro modo loquendi coalescit ex omnibus prædicatis essentialibus: ergo si unum illorum non est realiter commune, non est tota essentia realiter communis.

5. Et præterea declaratur in hunc modum, quia perfectio simpliciter, et præsertim communis secundum rationem, qualis illa esse asseritur, non solum debet convenire personis, sed etiam Divinitati secundum se conceptæ, præcis relationibus: ergo talis perfectio non potest provenire ex relationibus, ut relationes sunt: ergo non potest esse communis solum secundum rationem, nam hæc communitas solum invenitur in Trinitate ratione relationum, propter distinctionem, cum convenientia aliqua, quam inter se habent. Consequentia sunt evidentes, ut existimo. Antecedens vero patet, tum quia Deitas præcis relationibus, est infinite perfecta in genere entis, tum etiam quia est verus Deus, atque adeo completum ens.

6. Respondent aliqui, Deitatem sic conceptam non includere omnem perfectionem simpliciter simplicem, atque adeo esse completam in ratione naturæ, non vero in ratione substantiæ, et entis, et eodem modo esse infinitatem in ratione naturæ, non in ratione entis. Quam infinitatem solum in hoc ponunt, quod habet esse a se, non vero in hoc, quod includat omnem perfectionem simpliciter. Unde tandem concludunt, illam non posse dici Deum, nisi ut includit aliquam relationem. Hæc vero omnia tam absurda videntur mihi, ut sufficienter ostendant falsitatem contrariæ sententiæ. Et imprimis Concilium Rhemense contra Gilbertum sic inquit: *Credimus, et confitemur simplicem naturam Divinitatis esse Deum, neque aliquo sensu Catholico posse negari, quin Divinitas sit Deus, et Deus Divinitas*. Quod ita declaravit, ac docuit, quia Gilbertus etiam dicebat, essentiam sine relationibus non esse Deum: in eo vero magis errabat, quod ad Dei constitutionem postulabat proprietates distinctas ab essentia, quod dicti auctores Catholici non dicunt. Et sic possunt interpretari Concilium ita loqui, eo quod essentia sit persona, et e contra. Tamen quia Concilium extendit sermonem, et dicit, in nullo sensu Catholico Deitatem non esse Deum, ideo multum urget contra illam sententiam, si verba illius, prout a nobis relata sunt, illius esse admittantur. Quod ideo dico, quia non habemus illud con-

cilium, et P. Vasquez, qui ejus decreta refert ex quodam codice manu scripto, dubitat, an illa sint formalia verba Concilii: sed neque rationem declarat, cur dubitet, nec negat illam fuisse sententiam Concilii, quod nobis satis est, sive illis, sive aliis verbis eam docuerit.

7. Præterea ex illa responsione sequitur, Trinitatem et quamlibet divinam personam esse quid perfectius Deitate, contra illud: *Quod dedit mihi Pater, majus omnibus est*. Sequela patet, quia illud est perfectius, quod formaliter includit omnes perfectiones simpliciter: quam illud, quod non omnes formaliter continet, sed persona divina includit formaliter aliquam perfectionem simpliciter, quam non includit Divinitas, ut ex dicta sententia constat, ergo. Imo inde facile etiam inferri potest, unam personam includere perfectionem simpliciter, quam non includit alia, et consequenter nullam esse omnino perfectam. Ac denique sequitur, Deum non esse essentialiter summe perfectum, quia ex vi suæ essentiæ non habet formaliter omnem perfectionem simpliciter.

8. Fortasse aliquis coactis his argumentis, negabit quod pro certo assumpsimus, per se existentiam esse perfectionem simpliciter, quia licet dicat perfectionem, quod negari non potest, non vero talem, quæ in quolibet individuo entis melior sit ipsa quam quælibet ei compositibilis. Nam in Divinitate, ut sic, major perfectio est, esse communicabilem tribus personis, cui repugnat per se existentia, et ideo talis modus existendi formaliter sumptus, non erit perfectio simpliciter respectu Divinitatis. Unde, ut Divinitas sit ens summe perfectum, satis erit, quod sit radix totius subsistentiæ, quamvis illam formaliter non includat in suo præciso conceptu. Et confirmatur, quia ita nos philosophamus de ratione personæ, quam non possumus negare, dicere aliquam perfectionem, non tamen simpliciter simplicem, quia hic Deus, præcis relationibus, persona non est: et quia persona includit incommunicabilitatem repugnantem communicabilitati divinæ naturæ.

9. Sed hæc responsio, merito ab aliis etiam auctoribus non datur, neque admittitur. Quia esse completam substantiam, sine dubio pertinet ad perfectionem simpliciter: ad hoc autem requiritur per se existentia. Idem posse esse principium quod proprium operationum absoluta perfectio est, at hoc esse non potest nisi in re per se existente. Denique in hoc conceptu per se existendi nulla includitur imperfectio, neque impossibilitas cum majori,

vel æquali perfectione. In quo multum, per se existentia, ut sic, differt a personalitate, vel suppositalitate: nam hæc includit formaliter, quod sit ratio incommunicabiliter subsistendi quod non habet, nisi vel ratione oppositionis, ut in divinis, vel ratione limitationis, ut in creaturis. Et ideo non potest formaliter convenire huic Deo præcise concepto, quia in eo, nec relatio, nec limitatio includi potest.

10. Perfectio autem de qua agimus, præcise dicit perseitatem essendi, quæ ex proprio conceptu non postulat omnimodam incommunicabilitatem, sed tantum illam, quæ est ad rem aliquo modo actualiter distinctam a parte rei, ut in illa, vel per illam sustentetur. Quomodo humanitas Christi præcise concepta non est per se existens, quia ut sic, est apta uniri alteri, a quo sustentatur; unde etiam illi unita non fit ipsa proprie intrinsece subsistens, sed est potius inexistentis Verbo, quod proprie in ipsa subsistit: seu ipsa persona composita ex humanitate, et Verbo, subsistens est, ratione solius subsistentiæ Verbi. Divina autem natura hoc modo communicabilis est, sed per summam identitatem, secundum quam intrinsece includitur in ipsismet relationibus, quibus communicatur: et hoc modo ex natura divina et ratione respectiva consurgit persona incommunicabiliter subsistens. Non quia divinitas indigeat relatione, ut ab ipsa sustentetur, sed solum, ut propter infinitam fecunditatem suam se illi communicet: ut possint personæ multiplicari. Atque ita fit, ut persona secundum se totam sit perfectissime subsistens, quia et habet naturam per se existentem communicabiliter, et relationem per se etiam incommunicabiliter subsistentem.

11. Hic ergo modus per se essendi non repugnat cum aliqua alia perfectione divinitatis: et ideo est perfectio simpliciter. Quam doctrinam sumo ex D. Thoma 4, contra Gentes, cap. 18, ubi hoc sensu dicit: *Et essentiam, et personam esse subsistentem*. Sic etiam prima parte, quæst. 3, docet ipsum esse per essentiam subsistens esse Dei essentiam, et plura alia ejus testimonia attuli, citato loco. Atque ita responsum est principali fundamento alterius sententiæ. Confirmatio vero de abstractis et concretis nullius est momenti, quia ad illa sufficit noster modus concipiendi, ut supra dixi, et in libro septimo latius explicabitur.

12. Superest, ut de nomine subsistentiæ applicato ad significandam hanc perfectionem divinæ essentiæ, pauca dicamus. Et imprimis, cum fere omnes scholastici hac voce utantur

in hac significatione, etiamsi olim fortasse alium usum habuerit, non potest hic reprehendi. Quia cum res ipsa vera sit, necessario debuit aliqua vox ad illam significandam accommodari, ut in multis similibus docent Patres, etiam contra hæreticos: et pro scholastico usu maxime necessarium est. Tota autem schola theologorum habet auctoritatem ad hujusmodi usum introducendum, et vox ipsa valde accommodata est, quia nihil aliud indicare videtur, nisi perfectum existendi modum.

13. Deinde nego vocem hanc in hac significatione non habere magnum fundamentum in Patribus antiquis. Nam Boetius, libro de Duabus naturis, quatuor distinguit vocabula græca, *ὄσια, συνουσία, ὑπόστασις, πρόσωπον*. quibus ait respondere quatuor Latina, *essentia, subsistentia, hypostasis, Persona*. Ecce ubi distinguit subsistentiam ab hypostasi: unde infra subdit hominem subsistere, licet hypostasis non sit. Et de Deo ait, in eo idem esse essentiam, et subsistentiam. *Est enim, inquit, essentia, quia est subsistentia, quia in nullo est*. Quod ultimum verbum juxta dicta explicandum est: Anastasius etiam et Cyrillus Alexandrinus, in compendiaria fidei explicatione, in 4 tom. Biblioth., sic inquit: *Quid est Deus? essentia cujus nullus est auctor, cui prorsus nihil deest. Quid est essentia? Res, quæ per se est, neque altero indiget ad hoc, ut ipsa subsistat*. Denique Augustinus, Hieronymus, et alii quos citato loco adduxi, manifeste utuntur hac voce *subsistendi* in hac significatione. Et quamvis de sensu eorum, quantum ad rem spectat, possit esse controversia, tamen de usu vocis esse non potest: nam Divinitatem ipsam per se vocant subsistentem. Imo Hieronymus ait, si vox *hypostasis* tantum significet substantiam, Divinitatem esse hypostasim, et subsistentem.

14. Vox ergo subsistentia, licet in multis conciliis et auctoribus usurpetur pro hypostasi, non tantum semper. Nunc autem usu frequentiori non sumitur illa vox pro concreto, sed pro abstracto ut ipsa sonat, scilicet, pro ratione subsistendi, cui respondet, ut concretum subsistens, quod latius patet, quam persona, vel suppositum, quia dicitur etiam de subsistente communicabiliter. Et ideo licet tres personæ sint una subsistentia absoluta, non tamen sunt una persona, neque unum suppositum, ut latius citato loco declaravi.